

Kritiek op nieuwe leren Onderwijs zit klem

Er is veel kritiek op het nieuwe leren, maar scholen mijden liever het openlijke debat. Dat is jammer en ook verontrustend. Wat gebeurt hier? Waarom worden argumenten vaak nauwelijks beluisterd? Een overzicht van achtergrond, begrip, weerwoord en kritiek.

Het nieuwe leren verdeelt ook het groene onderwijsveld in twee of drie partijen. Voorstanders, tegenstanders (waaronder veel docenten) en mensen die het raadzamer achten hun oordeel even op te schorten. Een deel vindt het maar tijdverlies en een ander deel is het spoor volkomen bijster. Want voor- en tegenstanders komen met veel zinnige en soms onzinnige argumenten, en vaak ook met emoties.

In de kritiek op het nieuwe leren zijn twee kanten te onderscheiden. De theorie (competenties in plaats van kennis, sociaal-constructivistische visie op leren) en de uitwerking (zoals zelfstudie, reflectiegesprek en begeleiding op aanvraag).

De houding kan dan zijn: het idee van het nieuwe leren is mooi en dat uitvoering niet altijd goed gaat, daar kunnen we aan werken. Of: het nieuwe leren is een verarming van het onderwijs en leerlingen zijn daarvan de dupe. Een derde positie: het nieuwe leren heeft wel mooie aspecten, maar sommige gaan te ver. Onderwijsminister Plasterk zit, zo bleek in Buitenhof van 4 maart, ongeveer op die laatste lijn. Maar schoolbesturen hebben autonomie gekregen van OCW en de macht zit bij de managers.

De politiek heeft zich op de vlakke gehouden. Tot ongenoegen, deze keer, van veel critici. Waar kwam het nieuwe leren een jaar of zeven jaar geleden vandaan? Van onderwijskundigen, APS, het Friesland College die er als eerste mee experimenteerde of misschien van een gehele onderstroom in de maatschappij met twijfel over de traditionele aanpak? APS zal wijzen op die onderstroom en heeft die met graagte gevoed.

Met ook consequenties in het groene onderwijs. Wellantcollege startte het natuurlijk leren, de kwalificatiestructuur werd op competenties gericht, het Ontwikkelcentrum zette haar leermiddelen digitaal en er zijn allerlei projecten rondom competentiegericht leren en examineren gestart (het groene lab, de groene standaard).

Veel keuze was er soms niet, ook al waren beslissers pas half overtuigd: de trein rijdt immers door. Er zijn grote stappen gezet en er is veel geld geïnvesteerd; zo zijn de belangen gegroeid. Aan kritiek is dan geen behoefte; 'wees liever constructief'. Als docenten toch twijfels uitten, werd hen aangeraden elders een baan te zoeken. Ook op groenscholen zijn mensen zo aan de kant gezet.

Noodoplossing

Waar is het nieuwe leren op gebaseerd? Daar heb je verschillende lezingen over. Mensen zouden zich hebben afgevraagd hoe ze signalen uit bedrijfsleven en problemen in het onderwijs zoals motivatiegebrek, uitval en slechte aansluiting zouden kunnen oplossen. Niet met de traditionele aanpak, dat was duidelijk. Leerlingen vervelen zich daar maar. Bovendien groeide er twijfel over de waarde van objectieve kennis. Hoe zou leren beter kunnen?

Dan moet je kijken, zo meenden ze, naar gewenst functioneren in de maatschappij: zaken zoals samenwerken, initiatief nemen, flexibel zijn; en dat allemaal in

specifieke beroepssituaties. Je moet ook luisteren naar de leerlingen zelf; wat willen ze eigenlijk met hun leven, wat willen ze leren?

Dat is althans de officiële versie, populair bij managers en onderwijskundigen. Voor iemand als Arnold Heertje, emeritus hoogleraar economie aan de Universiteit van Amsterdam, 28 februari in Wageningen, ligt de oorsprong van het nieuwe leren heel ergens anders. Het betreft volgens hem een noodoplossing voor een groeiend gebrek aan vak-kennis bij docenten.

In het nieuwe leren, dat geen lokalen kent, geen lessen, geen leerkrachten en geen examens, begeleiden coaches leerlingen die 'voortdurend hun eigen impulsen kunnen volgen'. "Voor die begeleiders die niet zijn opgeleid om wiskunde, Frans of biologie te geven, is het nieuwe leren een uitkomst." "De gecomputeriseerde zelfwerkzaamheid" is ook een goedkope oplossing.

Heertje is slechts een van de velen van het groeiende leger van critici. Ze zien de school veranderen in een soort van sociale werkplaats. Hun argumenten zijn dat kinderen niet uit zichzelf leren en dat iedereen die wel eens in een klas komt kan zien dat een puber er vaak motivatieproblemen heeft; achter de computer chatten ze liever dan dat ze er informatie zoeken. Ze kunnen ook moeilijk inschatten wat er straks in hun loopbaan nodig is.

Kennis (die in het nieuwe leren op het tweede plan komt) blijft een noodzakelijke basis voor perspectief op de maatschappij en voor functioneren in de praktijk. Uiteindelijk, zo is de vrees, weten ze en kunnen ze minder. "Dan tref je een timmerman die wel klantvriendelijk is, maar niet de omtrek van een cirkel kan berekenen", aldus Ad Verbrugge, voorzitter van de vereniging Beter Onderwijs Nederland, in De Volkskrant.

Mythe

Er worden in het debat veel argumenten gebruikt die soms eenvoudig te diskwalificeren zijn. Geen van beide partijen kan zich immers beroepen op resultaatonderzoek en wetenschappelijke onderbouwing. Oké, als je ervan uitgaat dat de traditionele aanpak niet aantrekkelijk is en niet efficiënt, dan is elke poging die te verbeteren gerechtvaardigd en dan moet je misschien gewoon aan de slag. Maar het lijkt erop dat het nieuwe leren voor

veel leerlingen aantrekkelijk is om de verkeerde redenen en er moeten grote vraagtekens worden geplaatst bij kwaliteit en efficiëntie.

Propageren van het eigen gelijk gaat echter ook in dit debat vaak samen met verdachtmaking van de tegenpartij. Standpunten worden verkeerd weergegeven of belachelijk gemaakt. Er wordt bijvoorbeeld een karikatuur gemaakt van het nieuwe leren ('die-doe-het-zelf-methode'). En tegenstanders verwijten hun opponenten dat ze een nieuwe ideologie aanhangen. Die worden op hun →

Onderscheid in nieuw leren

Competentiegericht leren is leren van competenties, in principe niet meer dan dat. Hoe dat wordt gedaan is een zaak van de school. Het competentiegerichte onderwijs leent zich eerder voor praktisch beroepsonderwijs dan voor vwo en wo. Je kijkt met bedrijfsleven hoe leerlingen en studenten later zouden moeten functioneren en laat ze al zoveel mogelijk op die manier functioneren. Een goede leeromgeving ondersteunt dan de werving van competenties.

Het nieuwe leren is een paraplubegrip. Kenmerkend is dat de docent daarbij niet of nauwelijks voor de klas staat en het lesrooster opzij wordt geschoven. Dat had je al steeds meer in het projectonderwijs en het probleemgestuurd onderwijs (pgo werd in de jaren 70 geïntroduceerd op de universiteit in Maastricht). Maar het nieuwe leren van nu gaat verder omdat er veel meer aan leerlingen en studenten wordt overgelaten; opdat ze invloed hebben op leerstof, leertempo en leermethode. In het nieuwe leren helpen docenten leerlingen bij hun zoektocht naar onderwijs. 'Montessori met een muisarm', aldus een karakterisering van een docent op internet. Immers ook in het Montessori-onderwijs is uitgangspunt dat een kind een natuurlijke, noodzakelijke drang tot zelfontplooiing heeft (een

intrinsieke motivatie) en dat je daar op kunt inspelen door de juiste omgeving en materialen te bieden. Basis voor het nieuwe leren vormt het sociaal-constructivisme (theorie die ervan uitgaat dat iedere leerling in een sociale omgeving zijn eigen kennis construeert uit de aangeboden informatie), de visie dat kennis ook zit in persoonlijke ervaringen, gevoelens en intuïtie, de opzet om leerlingen te activeren en het idee dat leerlingen tijdens hun opleiding tenminste veilig fouten kunnen maken. Bij authentiek leren wordt gedoeld op de context (een authentieke leeromgeving). Zo'n leeromgeving lijkt zoveel mogelijk op de beroepspraktijk. Ook bij contextrijk en betekenisvol leren wordt vooral aan de leeromgeving gedacht. Natuurlijk leren is leren vanuit intrinsieke motivatie, dus vanuit een behoefte tot zelfontplooiing. Het APS, waar deze leervorm is uitgewerkt, benadrukt de rol van emotie in leerprocessen (auteurs als Arnold Cornelis en Daniel Goleman zijn er populair). Intrinsiek gemotiveerd leren is zo te beïnvloeden met een prettige leeromgeving en vertrouwen in de leerkracht. Het geeft ook meer plezier, want je maakt je eigen keuzes. Daarom zou het leerrendement hoog zijn. Gedachte is ook dat het stimulerend is voor leerlingen om over prestaties te spreken.

beurt beschuldigd van conservatisme en vernieuwingsangst: 'de docent voor de klas is passé; er is geen plaats meer voor jullie'. Erger nog: intimidatie schijnt geregeld voor te komen. "Binnen mijn school is het taboe om het nieuwe leren te bekritisieren", zo schreef een docent anoniem op rationelepolitiek.nl. "Voor het management ben je dan negatief en kun je blijkbaar de vernieuwingen niet meer aan."

Volgens kritiek op de kritiek wordt er paniek gezaaid om niets. Er zou sprake zijn van vooroordelen en insinuaties. Zo

reageerde bijvoorbeeld Ingrid Verheggen, directeur APS, op de kritiek van redacteur Martin Sommer in de Volkskrant. "Het resultaat is weer zo'n artikel dat het denken en handelen van mensen die zich bezighouden met centrale vragen in het onderwijs belachelijk maakt. Het bagatelliseert de oprechte zoektocht van leraren die het onderwijs weer betekenis willen geven voor jongeren."

Ja, dat wil natuurlijk niemand, maar de verdediging van het nieuwe leren is lang niet altijd even overtuigend. Een veel aangevoerd punt is bijvoorbeeld dat

Bronnen

Steeds minder leren (De tragedie van de onderwijshervormingen), met onder meer Greetje van der Werf en Leo Prick; *Echte economie*, Arnold Heertje; artikelen in *Volkskrant* en *NRC Handelsblad*, boekjes van Alex van Emst, websites zoals www.docerenalpassie.nl, www.beteronderwijsnederland.nl, www.aps.nl, www.natuurlijkleren.net en www.rationelepolitiek.nl.

kennis in onze dynamische maatschappij zo snel zou verouderen. Een mythe want dat geldt misschien voor de handleiding van mijn digitale camera, maar niet voor de grammatica van het Duits of de biologie van de koe. En kennis wordt er vaak verward met informatie die je op internet kunt vinden.

Klem

Hoe kon het zover komen, vraagt Martin Sommer zich af. "Hoe kon het nieuwe leren zo'n sluipende zegetocht maken? Zonder dat er ooit een politiek besluit over is genomen."

Hij ziet een dubbele emancipatie: van de leerling die immers evenveel kennis in zich draagt als zijn leraar, en van de onbevoegde leraar, want die hoeft als coach geen vakleerkracht te zijn. De beste docenten (met de meeste vakkennis) vertrekken, want ze kunnen hun vak niet meer kwijt. "Ik mag (in het hbo) niets meer vertellen, maar moet van de onderwijskundigen opdrachten verzinnen om studenten zelf te laten ontdekken hoe dingen in elkaar zitten", aldus een docent op rationelepolitiek.nl.

Je wilt ook niet als negatief en conservatief te kijk worden gezet, schrijft een ander. En op veel schoolorganisaties is het fors aangegroeide management machtig en vaak onbereikbaar voor de verdeelde vaksectie. Dus verzet plegen? Kritiek leveren? Je bedenkt je wel. Bovendien zit het management klem, want de weg terug is duur. De docent,

die bij de hele omslag op het tweede plan kwam, zit klem: meedoen of opstappen. En de leerling zit uiteindelijk ook klem, want veel keuze is er niet.

De docent is zich aan het omscholen tot coach, instructielokalen worden afgebroken en scholen zetten zichzelf vast. Zodra management en bestuur de vernieuwde onderwijsvisie hebben ondertekend, mag je en kun je eigenlijk niets meer zeggen. De fundamenten zijn te wankel om kritiek te tolereren, maar we gaan er wel op bouwen. Zo wordt het debat in het onderwijs gesmoord, want wat kunnen we ermee? Wacht eerst de resultaten en onderzoeksgegevens maar eens af.

Langzamerhand komen die er. Zo kunnen er volgens een studie van het Tilburgse onderzoeksinstituut IVA in het nieuwe leren best goede resultaten worden behaald als scholen erin slagen om het leren goed te organiseren en ook goede begeleiding kunnen bieden. “Ik ben geen tegenstander”, zegt Kees Beekmans, werkzaam op een praktijkschool, “maar wel weet ik nu (na een poging om het nieuwe leren in te voeren) dat het nieuwe leren nog tien keer beter georganiseerd moet worden dan het oude leren, en dat het in het begin dus ook tien keer zo arbeidsintensief is.”

Hoewel nu zoveel scholen nieuw leren in een of andere vorm uitvoeren, is weinig definitiefs te zeggen over de beste aanpak voor gemotiveerde leerlingen, zwakke leerlingen, allochtone leerlingen of kwetsbare leerlingen.

Er is wel nog veel meer te zeggen over het debat in krant, op internet en in de kantine. Over de leerlingen die hun onvrede uiten over slechte organisatie, weinig contacturen en het soms lage onderwijsniveau. Over didactische pluri-formiteit. Over de scepsis vanuit neurologische hoek (‘hersenen van jongeren zijn niet in staat om verbanden te leggen en ver vooruit te plannen’). Hier alleen dit nog: vanuit het oogpunt van de hervormers kan een open houding voor kritiek op z’n minst helpen om weeffoutjes te vermijden en de zaak beter neer te zetten. □

Wilt u reageren in het vakblad, mail dan naar groenonderwijs@chello.nl.